

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum II. Decretalium, Per Triginta Titulos Distributum, In Quo Agitur
De Judiciis, Foro Competenti, Libelli Oblatione, Mutuis petitionibus, ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1708

Articulus VI. De criminibus mixti fori.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73001](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73001)

ded etiam immemorialis, immunitatem Ecclesiasticam contra Juris Canonici dispositionem, directè, vel indirectè, etiam in aliquo tantùm lædunt, deprimunt, vel quovis modo restringunt; de quibus V. Castropal. de Censuris D. 3. p. 16. & seqq. Ex quo etiam patet ad 3. de præscriptione; nam & hæc foret ejusmodi immunitatis læsiva, diminutiva, vel restrictiva.

ARTICULUS. VI.

De criminibus mixti fori.

396. **C**Rimen mixti fori est illud juxta Benedictum Pereyram in appendice Elucidarij num. 1956. quod pertinet ad utrumque forum, nimirum Laicum, seu Seculare, & Ecclesiasticum, ita, ut de illo crimine possit cognoscere Judex, vel Laicus, vel Ecclesiasticus, datâ præventionem, quæ scilicet datur, quando alter ex dictis Judicibus cepit prior cognoscere. Unde illa præventio & quædam anticipatio cognitionis, quæ impedit, ne alter se intromittat. Cum enim prævenire apud Latinos sit venire, antequam alter veniat, sic apud Juristas est præoccupare causam, seu venire ad illam, antequam alter Judex veniat. Unde etiam Soncinas in c. 14. de foro compet. apud Haunoldum tom. 5. de Justit. tr. 1. n. 322. præventionem, ait, esse jurisdictionis approbationem sibi soli in aliqua causa (hoc est, æquè immediatè) quæ pluribus competit; quibus positis:

q. 1.

An causa adulterij sit mixti fori?

397. **C**ognitionem causæ de adulterio spectare ad forum Laicum, colligi potest ex toto titulo C. ad Legem Juliam, de adulterijs; præsertim L. 30. ubi agitur de his, quibus licet adulterum accusare; sed de his egimus l. 4. tit. 19. de Divorcijs; & lib. 1. tit. 9. de Adulterijs; esse etiam fori Ecclesiastici, constat ex lib. 5. tit. 9. & c. Gaudeamus, 19. de convers. conjugat. ibi: mulieres verò, quæ relicto maritali thoro, lapsu carnis ceciderunt, si ma-

Tom. II.

riti earum à te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ conversas noluerint recipere propter Deum, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, ut perpetuam penitentiam ibi agant, quibus positis:

398. **Q**uæstio est. 1. an, cum innocens agit de adulterio contra Reum, possit eum citare ad utrumque Judicem ex his, quibus competit jus præventionis? Resp. de hoc casu agi c. fin. de Rescript. ubi dicitur, quòd, si quis alium super uno negotio, vel pluribus personalibus actionibus, quæ sub uno Judice possent tractari commodius, per varias litteras ad diversos Judices trahat, litterarum commodis careat, & ad expensas, quas propter hoc Adversarios tulisse constiterit, condemnnetur; ubi nota, quòd quamvis talis perdat commodum litterarum ex tali abusu; non tamen perdat causam; cum de hoc nihil exprimatur: & licet hic fiat mentio solum de actionibus personalibus, non autem realibus; si tamen in his etiam militet eadem ratio, quæ in textu assignatur pro personalibus (nempe ut vocatus ad diversos Judices laboribus fatigatus, & sumptibus, vel compellatur componere, vel cedere juri suo) censet Panormitanus ad cit. c. fin. n. 12. idem dicendum etiam in realibus; quem sequitur Wagnereck ibid. q. super uno negotio, saltem quoad observationem; hoc enim sine fatigare Adversarium, naturali lumini contrarium videtur.

399. **Q**uæstio altera est, an, quando solum civiliter agitur contra adulterum, nimirum ad separationem thori, & jacturam dotis, quæstio hæc sit mixti fori consequenter sit locus præventioni? 2. quid, si agatur criminaliter, nimirum ad vindictam publicam? Ad 1. in hoc num. Resp. remissivè ad lib. 4. decret. ubi ad 1. diximus negativè; ad 2. affirmativè; hujus ratio sumitur ex c. Tuæ Fraternitati, 5. de Procuratoribus, ubi, cum hoc Brixinensis Episcopus Innocentio III. proposuisset, idem illi sic respondit: quòd, si vir accusat Uxorem de crimine Adulterij coram Judice seculari ad pœnam legitimam infligendam (quia tunc inscriptionis vinculum debet arripere, seque ad pœnam talionis astringere: non per procurato-

P 2 rem,

rem, sed per ipsum præsentem oportet præsentialiter accusare. Si verò vir accusare velit Uxorem de adulterio coram Ecclesiastico Judice, ut ab ejus cohabitatione discedat, quia tunc etsi forsitan oporteat eum inscribere, ut designet in scriptis Nomen, locum, & tempus, & omnia, quæ comprehenduntur in lege civili: *ad talionem tamen non debet se aliquatenus obligare: ne fortè cum in probatione defecerit, intentionis suæ consequatur effectum*: sustineri potest, si necessitas id postulaverit, ut per Procuratorem accuset; quoniam hujusmodi accusatio, etsi de crimine fiat, non est tamen criminalis, sed quasi mixta inter civilem, & criminalem, quanquam in præsentia principalium personarum securius procedatur.

400.

Ex hoc textu deducitur, quando causa adulterij *criminaliter* accusatur, proponendam coram Judice seculari; si *civiliter*, coram Ecclesiastico: adeoque quæstionem super delicto adulterij solum civiliter intentata ad separationem thori, vel amissionem dotis, non esse de causa mixti fori; colligitur ex cit. textu, & c. *adhæc* 1. ut lite non contestatâ, ubi habetur, quòd si agatur de adulterio *ad separationem thori* (non ad pœnam capitalem, vel Sanguinis) & ante litis contestationem Reus est contumax, *possit excommunicari*, non tamen testes recipi, vel causa definiri; & ita tradit D. Thomas in 4. dist. 35. q. unica, a. 3. ad 5.

401.

Dices: in dict. c. *Tuæ*, §. de Procurat. non dicitur, quòd Vir coram Judice Ecclesiastico *debeat* Uxorem adulteram accusare, quando agit, ut ab ejus cohabitatione discedat, sed tantum, quòd, si *velit* accusare Uxorem de adulterio coram Judice Ecclesiastico, ut ab ejus cohabitatione discedat, non teneatur se tunc ad talionem obligare; ergo non rectè probatur, quòd, quando Vir ex adulterio agit *civiliter* ad divortium thori, *debeat* causam proponere solum coram Judice Ecclesiastico; licet *possit*; adeoque ejusmodi quæstionem non esse mixti fori. Et ideò Barbosa in dict. c. *Tuæ*, num. 2. de adulterio, inquit, ad pœnam Sanguinis imponendam, solus Judex secularis est competens, quoad alias verò pœnas est mixti fori, ac subinde datur locus præ-

ventioni. V. Covarr. de Sponsal. p. 2. c. 7. §. 7. num. 12. Clarus §. fin. q. 37. n. 3. vers. *quero nunquid causa.*

Resp. verum esse, quòd dicatur *expressè*, quòd Vir tali casu *debeat* causam divortij proponere solum coram Judice Ecclesiastico; verum tamen etiam esse, id in eodem textu supponi; & ab ipso etiam Barbosa in dictum c. 5. num. 4. tradi, cum ibi apertè dicat: Judex Ecclesiasticus solus est competens ad cognoscendum de adulterio, ut ratione illius divortium celebretur; cujus ratio est; quia, eum divortium solvat innocentem à vinculo, quod nascitur ex Sacramento connubij, quo Conjuges obligatione mutua tenentur cohabitare, & usum etiam conjugalem alter alteri concedere; sicut ob rationem Sacramenti ad solam Ecclesiam spectat cognoscere, & authoritative *conservare* individuum nexum matrimonij; ita ad eundem solum pertinebit de causis ejus *dissolvendi* judicium ferre, ut ostendimus l. 4. decret. à num. 1652. & ita præter citatum D. Thomam, censet Sanchez l. 10. Matrim. D. 8. a. 15. Layman, l. 4. Theol. moral. tr. 9. c. 2. num. 5. & complures alij.

402.

Hac occasione dicti c. *Tuæ*, colliges; quando maritus accusat Uxorem adulteram *criminaliter* (nimirum ad pœnam legalem, sex Sanguinis) id ab eo debere fieri personaliter, non per Procuratorem; cum teneatur ad pœnam talionis i. si autem coram Ecclesiastico solum *civiliter* ad divortium, non teneri se obligare ad pœnam talionis, & posse per Procuratorem; cujus ratio datur in textu, *ne fortè, cum in probatione defecerit, intentionis suæ consequatur effectum*; nimirum, ne, si fortassis hac viâ se ab Uxoris cohabitatione liberare intenderet, & per falsam accusationem non obtineret, alterâ per talionem consequeretur. Coll. 2. non omnem accusationem de crimine, esse *criminales*, ut apertè deducitur ex dict. c. *Tuæ*, ibi: quoniam hujusmodi accusatio (nimirum de adulterio Uxoris, ut ab ejus cohabitatione discedat maritus) *etsi de crimine fiat, non est tamen criminalis*; sic Innocentius III. ad Episcopum Brixinentem, ut habetur in c. *Tuæ* §. de Procuratorib. cujus verba dedimus supr.

403.

Ex

404. Ex dict. Coll. 3. si lite coram seculari Judice mota, de alimentis præstandis Uxori separata à Marito, Maritus opponat adulterij Crimen, ob quod mulier jure alimentorum privata sit, Judicem secularem lite supersedere debere, donec quaestio incidens à Judice Ecclesiastico terminetur; hujus ratio est; quia hoc ipso, quod intentata coram seculari Judice causa, super alimentis incidat quaestio divortij, seu separationis quoad cohabitationem, illa terminari nequit, antequam cognoscatur super justitia causæ divertendi, seu discedendi à cohabitatione; hoc enim sonat incidentia causæ, cum respiciat ipsum meritum causæ, & habeat ortum ante litem contestatam, ut bene notat Pereyra in Elucidario num. 1867. sed hæc quaestio cognosci non potest à Judice seculari, & terminari potest à solo Ecclesiastico ex num. 402. ergo.

405. Quaestio 4. est, an finito judicio criminali de adulterio ad pœnam legalem, innocens possit instituere actionem quasi civilem ad divortium, vel e contra finito judicio divortij eandem actionem intentare criminaliter? ante resolutionem nota, quod licet utraque actio (nimirum sive criminaliter, sive civiliter intentata Reo) tendat ad punitionem (licet criminalis ad pœnam, seu vindictam publicam; civilis, ad privatam, nimirum dotis amissionem, & separationem ab obligatione cohabitandi) quandoque tamen actio civilis directè intentari possit Reo, non, ut inde innocens capiat lucrum; sed solum, ut evitet damnum; his præmissis:

406. Ad quaestionem propositam Resp. post judicium criminale ad punitionem legalem, seu vindictam publicam, non concedi actionem civilem directè ad pœnam privatam; nec vicissim, finito judicio directè ad punitionem privatam, concedi actionem criminalem ad pœnam legalem; ita Sotus l. 4. sent. D. 37. q. unic. a. 3. Abbas inc. Tua, 5. de Procurat. n. 5. & complures alij; probatur ex L. quod Senatusconsultum, 6. ff. de injuriis, ibi: *planè si actum sit publico judicio, denegandum est privatam; similiter ex diverso.*

407. Dixi, per actionem quasi civilem directè ad pœnam privatam, impediri a-

ctionem criminalem ad pœnam legalem, seu vindictam publicam, & e contra: nam secus est, si maritus post, vel cum actione criminali de adulterio contra Uxorem directè agat de solo interesse, seu jactura rei familiaris compensanda. Nam talis actio civilis non præjudicat criminali; nec ista illi, ut tradit Julius Clarus in practica criminali. q. 2. num. 2. Molina tr. 3. de Just. D. 40. n. 19. & probari potest ex L. unica, C. quando civilis actio criminali præjudicet; ibi: *à plerisque prudentium generaliter definitum est, quoties de re familiari, & civilis, & criminalis competit actio, utraque licere experiri: sive prius criminalis, sive civilis actio moveatur: nec si civiliter fuerit actum, criminalem posse consumi: & similiter e contrario.*

§. II.

An causa Blasphemie sit mixti fori?

408. Ante resolutionem nota, *Blasphemiam*, de qua latè Suarez tom. 1. de Relig. l. 1. à c. 4. esse vocem Græcam, quæ apud Latinos idem valet atque vituperatio, execratio, maledictio: apud Theologos autem, & S. Paginæ interpretes sumi dupliciter. 1. latè pro omni convitio, & maledictio in aliquem, præcipuè dignitate, & excellentia pollentem virum; Sic intelligit S. Hieronymus Apostolum ad Titum. 3. *admone illos, neminem Blasphemare*, id est maledicere, convitiari; 2. strictè, & propriè pro contumelia in Deum, vel Sanctos in Cælo cum Christo regerantes, quatenus habent respectum ad Deum, quæ proinde tota in Deum refunditur.

409. Sanchez l. 2. Decalogi c. 32. n. 11. definit *Blasphemiam*, quod sit locutio falsa contra Deum per modum convitij. Dicitur *falsa*: quia licet quandoque exerceatur per modos imperativos, & optativos, in quibus nec enuntiatio, nec proinde falsitas esse potest; tamen semper ex modo irrisorio, vel contemnenti denotat aliquid in Deo contemptibile, quod falsum est: explicatius dici potest, *esse peccatum, quo aliquid de Divina bonitatis excellentia detrahitur, dicendo falso aliquid Deo inesse, quod non inest: vel negando inesse,*

quod inest: idque voluntate quadam derogandi hac ratione Divina bonitati, vel Majestati.

410. Observandum autem ad hanc voluntatem non requiri omninò intentionem directam derogandi, qualem habent damnati, sed sufficere indirectam, quando scilicet ex circumstantijs, & modo prudenter judicatur, locutionem habere Divinæ gloriæ contemptum, & diminutionem. *Blasphemia* latius patet peccata contra fidèi confessionem, & distinguitur ab infidelitate: hæc enim in mente refidet, & est falsus mentis contra fidem assensus: illa consistit in verbo contra Deum, & potest stare cum vero assensu.

411. Observandum. 2. quasdam *Blasphemias*, juxta Sanchez *cit. n. 36.* esse *hæreticales*, nempe quæ continent errorem contra fidem, explicatæ per verbum indicativi: v. g. hæc: *Deus est injustus*; quasdam non ita; quales v. g. Dei maledictiones: essent tamen hæreticales, si Blasphemans assereret, *Deum esse illarum capacem*. Observandum. 3. *Blasphemiam* in sua pura ratione tripliciter dividi juxta Lessium *l. 2. c. 45. n. 27.* Primò enim dividitur ex parte actus in *interiorem, & exteriorem*: interior est *Blasphemia Cordis*: exterior est *Blasphemia oris*: addunt aliqui *Blasphemiam operis*, quando scilicet per aliquod opus v. g. *Idololatriam*, falsum de Deo significatur. 2. ex parte modi, in *enuntiativam, imprecativam, & dehonestativam*. *Enuntiativa* fit affirmando, vel negando: ut si tribuatur divinæ excellentiæ, quod ei non competit; vel, si negetur, quod competit, aut hoc tribuatur Creaturæ. *Imprecativa* est, cum quis imprecatur Deo malum; & est propria damnatorum, & hominum pessimorum. *Dehonestativa* est, cum quis membra Christi, vel Sanctorum indecorè, & inhonestè nuncupat; 3. ex parte termini in *immediatam, & mediatam*: *immediata* est, quæ fertur immediatè in Deum, & est proximè contra virtutem religionis: *mediata* est immediatè contra Sanctos, violatòque proximè virtutem observantiæ: *mediatè* est contra Deum, & remotè lædit virtutem religionis; quibus positis:

412. Resp. *Blasphemiam hæreticalem* (quando scilicet verba *Blasphemix* continent a-

perè hæresim) unice spectare ad Judicem Ecclesiasticum; nam iudicium de actione continente veram hæresim, cum præsumatur animo hæretico proferri) nisi excuset vehemens iræ motus, quo iudicium rationis vehementer perturbatur) unice spectat ad Judicem Ecclesiasticum, cum tangatur materia fidei; & ideò talis *Blasphemia* non est mixti fori quoad quæstionem, *an ejusmodi Blasphemia sit hæreticalis?* secus est de *Blasphemia* non hæreticali; nam hæc utroquè foro prohibita est; Ecclesiastico quidem, *l. 5. tit. 26.* civili autem, *Novellâ. 77.* ut non luxurentur homines contra naturam, nec jurent per capillos Dei, &c.

Si quæras, an *Blasphemia* commissa à non Christiano, sit delictum fori mixti? Resp. per se loquendo, non esse; quia, cum non Christiani sint extra Ecclesiam, nec subdantur ejus legibus, ut diximus *l. 1. tit. 2.* non possunt per se loquendo reduci ad forum Ecclesiasticum; sed tantum ad forumulare, cujus temporali jurisdictioni subsumunt; dixi: *per se loquendo*; nam, si Princeps, vel Prælati Ecclesiastici ibi habebat dominium, ut Dominus terrestris, eique tales non Christiani subsumunt, idem poterit, quod alius secularis, vel per se, vel Delegatum; 2. si Domini seculares forent negligentes in puniendis ejusmodi delictis; sic enim per accidens, Judex Ecclesiasticus, etiam quæ talis, posset de tali *Blasphemia* cognoscere, ac illam punire; cum tali casu versetur periculum animæ, tum in Principe negligente; tum in Christianis, qui exinde graviter scandalizentur.

§. III.

An Incestus sit mixti fori?

DE Incestu ex professo agimus *l. 4. tit. 13. à num. 1137.* præsertim quoad quæstionem, an, & qualiter incestuosus præstet impedimentum matrimonij contrahendi; aut, eo stante, contracti; ex hoc autem deducitur, hoc crimen esse fori Ecclesiastici; quamvis etiam puniatur jure civili (ex quo tandem fit, esse mixti fori) ut constat ex Authent. *Incestus*, de de incestis nuptijs, ibi: *incestus nuptias contrahentis pæna, est confiscatio bonorum*

nam caterorum, quam dotis, &c. & L. 38. ff. ad leg. Juliam, de adulter. ibi: si Adulterium cum incestu committatur, ut puta cum privigna, nuru, noverca, mulier similiter quoque punietur: id enim remoto etiam adulterio eveniret.

415. Advertendum tamen, ex hoc, quod aliquod crimen, vel causa, sit mixti fori, non rectè deduci, quamlibet quæstionem, quæ circa tale crimen, vel causam moveri potest, esse mixti fori; ostenditur hoc ipsum in causa præsentis de incestu. Nam, si circa hoc crimen moveatur quæstio, an incestuosi validè, an licitè contraxerint, vel contrahere possint; dubitatione mota de impedimento, an incestus illis hoc, vel impediens tantum, vel etiam dirimens præstet? quæstio est fori tantum Ecclesiastici; si autem nascatur quæstio, an qui contraxerunt nuptias incestas, incurterint penas quoad jacturam rerum temporalium, v. g. bonorum confiscationem, est fori solum Laici, nisi moveatur alia quæstio (quam dicunt *incidentem*) quæ prius per Judicem alterius fori definienda sit.

§. IV.

An causæ Matrimoniales sint mixti fori?

416. SI loquamur de causis pertinentibus ad substantiam Matrimonij, non est dubium, eas pertinere ad solum forum Ecclesiasticum, per canon. 12. Concilij Trid. sess. 24. de Matrim. ibi: si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad Judices Ecclesiasticos, anathema sit; de quo plura diximus l. 4. decretal. à n. 1652. & de hac quæst. etiam agitur in Trident. sess. 24. de Reform. c. 20. ibi: causæ matrimoniales, non Decani, Archidiaconi, aut aliorum inferiorum judicio, sed tantum Episcopi examini, & jurisdictioni relinquatur; ex quo sequitur solum Episcopum, ejusque Vicarium Generalem, ex propria, & ordinaria jurisdictione de causis illis judicare. Ex hoc nascitur quæstio, an si alicui à Summo Pontifice delegetur cognitio causæ matrimonialis, possit eam subdelegare? Ratio negandi sumitur ex c. si pro debilitate, 3. de offic. Jud. deleg. ibi: si pro debilitate, vel pro

qualibet alia gravi causa, vel necessitate tractandis causis, quæ tibi à Sede Apostolica committuntur, interesse non poteris: liberum tibi sit personis discretis, & idoneis vices tuas committere, ita tamen, quod, si res tanti est, consulere te debeant; nisi forte causæ ita graves sent, quod sine præsentia tua non possent commodè terminari, in quem textum glossa ibidem ait: gravia negotia debet quis per se tractare, & non per Procuratorem; sed cognitio causarum Matrimonialium est grave negotium, saltem in multis quæstionibus; at hoc explicari potest, ut procedat in casu, quo sine personali præsentia Ordinarij, non tam commodè negotium tale posset expediri, ut notatur in-textu; hodie autem, post tam multos doctissimorum Jurisperitorum Commentarios in eam quoque materiam, plerumque sine Ordinariorum præsentia, expediuntur ejusmodi causæ; præsertim, si ante sententiam, eorum judicium ad Ordinarium referendum sit.

Quoniam autem frequenter contingit, quod pendente lite (v. g. petita hæreditatis) coram Judice seculari, quæstio incidat circa Matrimonium, sine qua prius definita Judex secularis causam principalem definire non potest; dubitari potest, an ejusmodi causa cognosci possit à Judice Laico? & consequenter causæ Matrimoniales, saltem in quæstione incidenti, sint mixti fori? Ante resolut. not. si contingat casus, quod Titius coram seculari Judice petat sibi hæreditatem (v. g. Caij, vel Bertæ) dicens se utriusque filium; illi autem opponatur, quod non sit legitimus, vel non sit filius, seu ex illis natus, aut aliud quid simile; posse dubitari, an in dato casu, ut Judex Titio concedat, vel neget hæreditatem, necessariò prius terminanda, sit quæstio illa incidens, an sit eorum filius? an; si verè sit, sit legitimus?

Not. 2. Quæstionem, quæ incidit, dum coram Judice tractatur negotium principale, posse versari, vel circa *ius*, vel circa *factum*. Nam, si pars excipiens, vel opponens solum illegitimitatem, se fundaret in eo, quod quidem natus sit ex Conjugio inter Caium, & Bertam, sed irritò, & nullo, quæstio esset juris, an eorum Matrimonium fuerit validum, nec

nec ne? si in eo, quod non sit natus ex illis, vel non ex Conjugio inter ejus parentes inito, quæstio esset facti, an sit ex eis natus, vel an illi Matrimonium iniverint? Not. 3. quæstionem moveri posse de ipso facto, vel præcisè (nimirum de Matrimonio inito, & nullo alio, an jure? an mero facto?) vel prout includente, aut dependente ab alia quæstione juris; ut si dicatur, Matrimonium inter eos non esse celebratum in ætate nubili; &c. quibus possitis:

419. Reip. quando incidit quæstio juris de valore Matrimonij causâ super temporali (successione hæreditariâ v. g.) coram Judice seculari pendente, quæstionem incidentem non esse fori mixti, sed pertinere ad solum Judicem Ecclesiasticum, ex n. 415. & constat ex c. Tuam 3. de ordine cognitionum, de quo ex professo agimus tit. 10. à n. 874. quod etiam dicendum venit de quæstione facti, in quantum includit, aut dependet ab ejusmodi quæstione juris; sic enim & hæc prius definienda est à Judice Ecclesiastico, quàm Judex Laicus procedat ad quæstionem facti resolvendam, includentem, vel dependentem à quæstione juris pertinentis ad substantiam, seu valorem Matrimonij: at ubi est quæstio facti præcisè, v. g. an illi parentes nuptias habuerint? an ex illis Titius natus sit? an sit suppositivus? &c. cum hæc sit mera quæstio facti, nihil attingentis de jure spirituali, de hac quæstione cognoscere, judicare, vel pronuntiare, nullo jure prohibetur Judex secularis.

420. Quod hoc casu annotavimus, advertendum est in alijs obvenientibus. Nam si separato v. g. Conjugio quoad thorum apud Judicem secularem quæstio moveatur de restituendis mulieri bonis e. g. paraphernis, morgengeba, &c. ubi nulla incidit quæstio pendens à valore Matrimonij, aut divortij legitimè facti, causam directè cognoscere, ac terminare, erit solius Judicis secularis; si secùs, solius Ecclesiastici; ex quo fit circa eandem rem (ut ostendimus hic de præmissis causis, vel criminibus) posse moveri diversas quæstiones, quarum aliquæ non sint mixti fori; sed hæc, fori Ecclesiastici; aliæ secularis tantum. Hinc Lancellotus in tr. de attentatis p. 2. c. 12. limitat. 24.

existimat, Judicem secularem non posse redargui de attentato, si, pendente litè Matrimoniali, alimenta Uxori interim à Viro præstanda decernat; extra potestatem tamen suam ageret Judex secularis, si per Judicem Ecclesiasticum latâ sententiâ, ut Uxor redeat ad Virum, à quo se separaverat ex causa reprobata per illum Judicem, Uxori contumaciter perseveranti in recessu à Viro, hunc ad alimenta nihilominus præstanda cogeret.

§. V.

An, & qualiter causa juramenti sit mixti fori?

421. Non est dubium, utrumque forum Nagere de juramento, vel observando, vel alijs effectibus juris exinde nascentibus, quod dispositioni alicui, vel contractui adjectum sit juramentum. Hinc in Jure Canonico extat integer titulus 24. de jurejurando, hoc lib. 2. cum sit res, ad salutem animæ pertinens. Similiter in jure civili agitur, qualiter pacta firmentur, vel non firmentur, aut etiam vestiantur juramento? statuuntur poenæ perjurij; exigit juramentum à testibus; defert jusjurandum partibus, & coram se deponi permittit; ex quo communiter deducunt Authores, causam juramenti esse mixti fori.

422. Quia tamen etiam Judex secularis, ubi agitur de vitando peccato (v. g. ne Deus vocetur in testem falsi, etiam de se levis; nam hoc ipsum ex genere suo mortale est) ubi tale periculum subest, de juramento cognoscit, judicare debet secundum Sacros Canones, quorum propriè est tractare de pertinentibus, vel advertentibus à salutè animarum, qualiter id contingit per grave peccatum; & ad hoc per censuras Ecclesiasticas compelli potest; c. Licet. 2. de jurejurand. in 6. ubi cum accidisset, ut tamen mulieres alienationibus dotium, aut donationum propter nuptias se non contraventuras jurârint, nec vi, nec dolo adductæ; nihilominus apud seculares Judices audirentur; hoc audito, Bonifacius VIII. mandat, ut Judices per locorum Ordinarios sub censura adigantur ad observandum Jus Canonicum, quo decernitur, ut tale mulierum juramentum obliget; ita enim

enim res postulat, ut animarum periculis obvietur.

423. Ex hoc casu deducitur, quod Judex Ecclesiasticus Ordinarius possit, & debeat compellere Judicem Laicum, ut seruet Jus Canonicum; quamvis sit contra Jus Civile, quando intervenit peccatum, v. g. si vir vendat rem dotis, vel datum propter nuptias, Uxor consentit, & jurat non contravenire huic alienationi, & hoc sine vi, & dolo, de Jure Civili potest contravenire, de Jure Canonico non potest, in hac causa Judex est compellendus, ut seruet Jus Canonicum; sic Vivianus in Rationali l. 2. pag. 236. & alij. Deducitur 2. quod contractus quilibet, quantumvis invalidus, juramento firmetur, per Covarr. in c. *quamvis pactum*, p. 2. §. 1. n. 6. Surd. de aliment. tit. 8. privil. 56. n. 42. Sed circa hoc mota, id procedere, dum jure solum humano irritus est; 2. de firmitate, ex vi Religionis; an etiam in vi pacti, & justitiæ? diximus negativè lib. 3. tit. 35. de Pactis. Unde Layman in dict. c. *Licet*, rationem, & decisionem hujus capituli solum ostendere, inquit, quod Judex secularis pronuntiare debeat, juramentum obligare ex virtute Religionis, ideoque mulieri concedendum non esse, ut alienationem adversus juramentum suum revocet; num verò ipsa alienatio per juramentum confirmetur, ita, ut exinde actio justitiæ oriatur, de hoc Jus Canonicum Judicibus secularibus nihil præscribit.

424. Si quæras, an hæres ex contractu legitimo, & simul jurato à defuncto prius inito, conveniri possit coram Judice seculari, non tantum titulo vinculi justitiæ, sed etiam Religionis, illo propter contractum, isto propter juramentum? Resp. posse, vi primi vinculi, quando materia contractus non est aliena à foro Laico, ut, si sit super re merè temporali. Quoad secundum, de vinculo juramenti, in quantum importat obligationem Religionis, videtur negandum. Nam hæres, quæ talis, non potest conveniri ex obligatione contracta per eum, cui succedit, nisi talis obligatio sit realis, seu cum re transeat ad hæredem; sed obligatio ex vi juramenti non transit in hæredem, cum sit personalis ex communi Doctorum; ergo.

Tom. II.

425. Dices: huic resolutioni obstare c. *fin.* de sepulturis, ubi dicitur, ad satisfaciendum cogi debere hæredes, ad quos pervenerunt bona defuncti, qui ab excommunicatione, contracta propter graves excessus, in morte fuit absolutus. Resp. etsi non desint, qui velint, dictos hæredes conveniri posse ex maleficio defuncti, licet nihil inde pervenerit ad eos, ut vult Covarr. Menoch. & alij apud Barbof. in cit. c. *fin.* n. 4. hoc tamen ex ejus textu non rectè deduci, ut clarum est ex textu, ibi: sed ejus hæredes, & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipsius, ut pro eodem satisfaciant, censurâ sunt Ecclesiastica compellendi; igitur obligatio, quæ in hoc c. hæredibus imponitur, est ratione bonorum, quæ ad eos pervenerunt; adeoque non personalis, sed realis est. Deinde quando dicitur, cum judicium coram Ecclesiastico contra jurantem ceptum est, hæredem teneri stare judicio cepto, & durare apud eundem usque ad finem judicij, hoc non nascitur ex obligatione juramenti, merè personali, sed ex contractu, vel quasi contractu, quem inducit litis contestatio, ut alibi diximus. Sed de hac materia juramenti ex professo dicemus infra tit. 24.

§. VI.

An, & qualiter ultima voluntates sint mixti fori?

426. Potissima quæstio est circa illarum executionem, cui hoc munus de jure computat in casu, quò nullus Executor à defuncto nominatus est? Inter ea, quæ pertinent ad executionem, sunt legata, quorum quædam esse possunt, vel ad causas pias, vel ad profanas. In hac materia extant plures leges civiles. Primum enim in Novella 131. c. II. §. *si autem*, dicitur: *in omnibus enim talibus piis voluntatibus Sanctissimos locorum Episcopos volumus providere, ut secundum defuncti voluntatem cuncta procedant: licet præcipue à testatoribus, aut donatoribus interdictum sit, eos habere ab hoc aliquod participium.* Deinde L. 28. §. 5. c. de Episc. & Clericis, ibi: & *ne pium defuncti propositum, improba fraudatorium calliditate celetur, quidquid pro hujusmo-*

jusmodi causa à testatore relictum fuerit, universi, qui id quocunque modo cognoverint, *vel in Viri Clarissimi Rectoris Provincia, vel in Urbis Episcopi notitiam deferendi, liberam habeant facultatem*; ac demùm L. 50. ff. de petit. hæredit. ibi: quamvis enim stricto jure nullâ teneantur actione hæredes ad monumentum faciendum, *tamen Principali, vel Pontificali auctoritate compelluntur ad obsequium suprema voluntatis.*

427.

Not. autem per ea verba Novellæ 131. in omnibus enim talibus piis voluntatibus, denotari omnes præcedentes, de quibus à principio Novella loquitur, quæ sic habet: *si quis pro redemptione captivorum, aut alimentis pauperum hereditatem, aut legatum reliquerit in rebus mobilibus, aut immobilibus, sive semel, sive annale: & hoc modis omnibus secundùm testatoris voluntatem, ab iis, quibus justum est hoc facere, compleri.* Si autem specialiter dixerit, *quomodo pauperibus hoc reliquit: præcipimus Sanctissimum Episcopum Civitatis, in qua testator habuit domicilium, percipere easdem res, & ejus Civitatis pauperibus erogare.* Si autem pro redemptione captivorum aliquid relinquatur, *& non nominatim testator dixerit, per quem oporteat fieri redemptionem captivorum: etiam sic jubemus, res ad hoc relictas, locorum Episcopum, & ejus aconomos accipere, & hujusmodi pium opus implere.* Nam his enumeratis statim subjungit *in omnibus enim, &c.* & recusantibus Episcopi executioni patere, statuit pœnam, ibi: *Si autem, qui hoc facere jussi sunt, semel, aut secundo à beatissimo locorum Episcopo, aut ejus aconomis per publicas personas admoniti distulerint, quæ disposita sunt, adimplere: jubemus eos, omne lucrum relictum eis ab eo, qui hoc præceperit, amittere: & locorum Episcopos omnes res cunctis (sicuti dictum est) piis causis distributas, cum fructibus, & augmentis medijs temporis, & memorato lucro vindicare: & quæ testator disposuit, adimplere scientes, quia si neglexerint, pro his omnibus rationem D E O persolvent.*

428.

Ut autem, quantum sibi cordi sit executio ultimarum voluntatum, ostendet Imperator, in eadem Novella, c. 12.

ita statuit: Si autem hæres, quæ ad pias causas relicta sunt, *non impleverit, dicens relictam sibi substantiam non sufficere ad ista: præcipimus omni Falcidiâ vacante, quidquid invenitur in tali substantia, proficere, provisione Sanctissimi locorum Episcopi ad causas, quibus relictum est.* Si autem legatum ab aliquo ad pias relinquatur causas: *jubemus intra sex menses, ab insinuatione Testamenti numerandos, hoc modis omnibus præberi, quibus relictum est.* Si autem distulerint, qui in hoc cnerati sunt, hujusmodi præbere legatum: *& fructus, & Usuræ, & omne legitimum exigatur augmentum à tempore mortis ejus, qui hoc reliquit.* Si autem annale legatum cuilibet venerabili domui relinquatur: siquidem qui hoc dare jussi sunt, aut locus, ex quo justum est hoc præberi, in ipsa aut vicina Provincia fuerit: *jubemus nullo modo legatum alienari.* Si verò loca, aut personæ, ex quibus hoc dari præceptum est, longius fuerint: tunc liceat illis, quibus hoc relictum est, si etiam pars obligata consentit, commutare legatum, & pro eo percipere redditus idoneos, *& cum augmento non minus quarta partis relicte quantitatis, & neque plurimis tributis fiscalibus prægravatos: aut vendere, si voluerint, hujusmodi legatum, & non minus pro pretio percipere, quàm ex tali legato intra viginti quinque annos colligitur: ita tamen, ut hujusmodi pretium ad utilitatem prædictæ venerabilis domûs, ubi relictum est, proficiat.*

429.

Idem circa executionem piorum legatorum expressè habetur in Trid. Sess. 22. de Reform. c. 8. ibi: *Episcopi etiam, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, in casibus à jure concessis, omnium piarum dispositionum tam in ultima voluntate, quàm inter vivos, sint executores.*

430.

Ex dictis juribus deducitur. i. executionem legatorum ad pias causas pertinere ad Ordinarium loci, si nullus alius executor à defuncto nominatus est, etiam si defunctus in ultima voluntate sua interdixisset, ne Episcopus in illa se intromittat, id, quod apertè sequitur ex §. *in omnibus enim*, de quo num. 426. quando autem in duabus posterioribus constitutionibus sermo est alternativus de Rectore Provincia, vel Urbis Episcopo; ut habetur

L. 28.

L. 28. & de Principali, vel Episcopali auctoritate, ut dicitur L. 50. de qua num. 426. intelligendum venit in casu, quo improbâ fraudatorum calliditate aliquid celaretur, ne pium defuncti propositum impleatur, vel hæredes recusarent defuncto monumentum facere ad obsequium supremæ voluntatis.

431. Deducitur 2. pia legata, intra sex menses, numerandos ab insinuatione Testamenti, spectato jure communi, solvenda esse; & si hæredes recusarent, causantes, quòd substantia sibi relicta non sufficiat ad ea persolvenda, Falcidiam ei non concedi per cit. Novell. c. 12. *supr. num. 428.* Deducitur 3. in quaestione, ad quem Episcopum (an domicilij, an Originis?) pertineat executio ultimarum voluntatum quoad legata sita est; cæterum ad Episcoporum originis; excipe res legatas pauperibus erogandas; harum enim executio pertinet ad Episcopum Civitatis, *in qua testator habuit domicilium*, ut dicitur in cit. Novell. 131. in n. 427. id quod etiam dicendum ex eadem Novella, si pro redemptione captivorum aliquid relinquatur, si testator non dixit nominatim, per quem oporteat fieri redemptionem captivorum. In dubio autem attendi debet consuetudo loci, modò legitime inducta sit; quæ rationabiliter præsumitur pro Episcopo loci, in quo Testator defunctus est.

432. Notandum autem, quosdam velle, dictam executionem pertinere ad utrumque Judicem, tam Ecclesiasticum, quam secularem; id, quod deducunt ex dicta L. 28. & 50. relatâ superius num. 426. sed ad hoc respondimus num. 430. quamvis multi Judices Laici se tueantur consuetudine, quam dicunt jam receptam, ut per ipsos fiat. Mirabile tamen est, à plurimis ejusmodi Judicibus, in plerisque, quæ agunt non modò contra leges, sed etiam Sacros Canones, vix afferri ullum rationabile fundamentum, quo tueantur ejusmodi *consuetudinis justitiam*. A multis audivi, sapius reddi pro factorum suorum exorbitantia, nullo jure scripto permisâ, imò reprobatâ, hanc unam rationem; *quia sic jam est consuetum; sic habet usus, & praxis*; super tali excusatione minus rationabili Gregorius summus Pontifex (ut habetur in integra le-
Tom. II.

ctione c. *cum non ignores*, 15. de præbend.) scripsit cuidam Archiepiscopo ita loquens: *mirabile gerimus, & indignum*, quòd uni personæ locum in pluribus Ecclesiis velis concedere, vel *in Episcopatu tuo inducere consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ*: quæ, *cum unum ad plura recipiat beneficia, contra Sanctorum Canonum instituta, non approbatur à nobis, licet non possit præ multitudine delinquentium emendari.*

Ex hoc enim, quòd contra tales usus, potentia, & cupiditate, vel etiam avaritia potius, quàm ratione inductos, quandoque etiam Principes non modò Ecclesiastici, sed etiam Laici, non utantur pœnali correctione, prorsus ineptè deducunt plures, id ipsum sibi licere, tanquam silentio Principis comprobatum; cujus tamen evidens argumentum est in contrarium, etiam ipsâ conscientia reclamante, non propterea approbari, sed *cum non possit præ multitudine peccantium emendari, patienter sustineri*, ut bene ait Innocentius III. (prout habetur in c. *cum jam dudum*, 18. de præbend.) scribens Episcopo, & Cantori Tornacensi; *quia multa per patientiam tolerantur, quæ, si deducta fuerint in judicium, exigente justitia, non debeant tolerari*. Unde, si quandoque in examen justitiæ venirent ejusmodi consuetudines, & ut ajunt praxes, factò jam receptæ, deprehenderentur natales suos repetere ab Ambitione, Cupiditate, Odio, dominandi libidine, ac aviditate lucri; ex quibus natæ illæ consuetudines, & praxes, utpotè vitiosæ ex objecto, nunquam etiam immemorabili tempore purgari possunt, ac præbere idoneam legi materiam, sine qua nulla consuetudo vim habere potest; sed corruptela est; & consuetudo perversa.

434. Accedit, quòd plurium opinione, profectò erroneâ, jam persuasum sit, *quàmlibet consuetudinem*, seu longum usum, seu practicam, pro lege recipi, dare jurisdictionem; & illicitum cæteròquin stante tali lege, reddi licitum, tanquam contra vim legis prohibentis jam esset præscriptum usu contrario, quo sit abrogatâ. Certum autem est, quòd nulla consuetudo, contra legem præexistentem prævaleat, nisi sit rationabilis (hoc est; verfe-

tur circa materiam, de qua merito lex condi posset; si nulla extitit; vel certè bono communi, saltem æquè utilis sit, ac lex præexistens, si ei contrarietur) id quod nunquam habere potest ulla consuetudo, quæ laborat vitio intrinseco ex objecto, qualis ea est, de qua num. præced. Sed de hoc plura *lib. 1. tit. 4. de Consuetud.* Ex dict. tandem concludi potest, an, & quo sensu causæ ultimarum voluntatum sint mixti fori?

§. VII.

An Sodomia sit mixti fori?

435. **D**E hac materia agitur in corpore iuris Ecclesiastici, c. *Clerici*, 4. de *excessibus Prælatorum*, ibi: *quicunque illà incontinentiã, quæ contra naturam est* (propter quam ira Dei venit in filios diffidentie, & quinque civitates igne consumpsit) *deprehensi fuerint laborare, si Clerici fuerint, dejiciantur à Clero, vel ad agendam pœnitentiã in Monasterijs detrudantur: Si Laici excommunicationi subdantur, & à cœtus fidelium fiant penitus alieni.* Ex quo colligitur, hoc crimen esse fori Ecclesiastici; non tamen solius, sed etiam secularis; cum de illo etiam in eo jure habeatur peculiaris constitutio, *L. 31. C. ad leg. Jul. de adulter.* ibi: *cum Vir nubit, in fœminam Viris porrecturam, quid cupiatur, ubi sexus perdidit locum?* id est, ut notat glossa, ubi nulla habetur ratio sexus à Deo distincti? jubemus insurgere leges, amari jura gladio ultore, ut exquisitis pœnis subdantur infames, qui sunt, vel futuri sunt Rei.

436. Circa prædicta jura not. 1. ea loqui de Sodomia perfecta, quam apud Pereyram in *Elucidar. num. 1511. definit* S. Thomas 2. 2. q. 154. a. 11. quod sit *coitus inter duos non servato sexu debito*: ac proinde committitur per concubitum, masculicum masculo, aut fœminæ cum fœmina. Not. 2. contra hoc vitium extare specialem constitutionem Pij V. incip. *Horrendum scelus*, per quam omni Privilegio Clericali, Officio, Beneficio, & dignitate privati degradantur, ac brachio seculari traduntur; & refertur à Barbosa de *Offic. & potest. Episcopi p. 2. allegat. 46. num. 21.* quam tamen pertinere ad forum

exteriori, & in foro conscientie non esse usu receptum, tradunt Filliuc. de *casib. reserv. p. 2. c. 7. §. 1. n. 8.* Avila de *Censur. p. 7. D. 4. d. 7. conclus. 7.* & alij; & intelligi volunt de illam *exercentibus* (hoc est, qui usu frequenti hoc vitium committunt) Fr. Emmanuel *qq. regular. to. 1. q. 30. a. 19.* Sayrus de *Censur. l. 7. c. 12. num. 23.* & alij; nec nisi hoc sit notorium; sic Ugolinus de *irregular. c. 43. num. 4.* & ad pœnas in eo decreto contentas exigi sententiam Judicis, ita, ut ante illam Clerici eas non incurrant in foro conscientie; sic Filliucius *tom. 1. quest. moral. tr. 17. n. 127.* & alij. Illud ad extremum nota ex Haunold. *tom. 5. de Jure, & Justitia, tr. 1. num. 339.* quamvis particula *exercentes* rectè sumatur in eo sensu, quo præmissum est; & apud eundem tēstetur Navarrus, Pium V. sic ore tenus declarasse; quia tamen in alijs constitutionibus habetur: *perpetrantes*, Martam cum alijs arbitrari, ad incurrendas eas pœnas, sufficere unum actum.

§. VIII.

An Usura sit crimen mixti fori?

437. **L**oquimur de Usura, dux non tantum jure Canonico, sed etiam civili prohibita est. Nam eo sensu, quo jure civili permittitur, non esse vitiosam, sustinet Haunold. *cit. tom. 3. tr. 9. à num. 382.* & quamvis Baldus *L. quoties C. de Judicis*, cum alijs Antiquioribus existimaverit, *Usuram* esse crimen solius fori Ecclesiastici (quod jure civili permittitur) quia tamen non in quolibet sensu, etiam hoc jure admittitur, sed prohibetur, ut constat ex Novella 131. idèd communi tenet, esse crimen utriusquè, consequenter mixti fori. Verba Novellæ sunt: *Sancimus igitur, vicem legum obtinere Sanctas Ecclesiasticas regulas, quæ à Sanctis 4. Concilijs exposita sunt, aut firmata.* hoc est, in Nicæna Trecentorum decem, & octo; & in Constantinopolitana Sanctorum 150. Patrum; & in Ephesinâ prima, in qua Nestorius est damnatus; & in Chalcedonia, in qua Eutiches cum Nestorio anathematizatus est. Prædictarum enim quatuor Synodorum dogmata, sicut Sanctas Scripturas accipimus

pimus, & regulas, sicut leges observamus. Nam ex hoc sic argui potest: quod prohibitum est in dictis 4. Concilijs, etiam in jure civili habendum est prohibitum (cùm illa Conciliorum prohibitiones ab Imperatorè etiam pro foro civili, receptæ sint in vicem legis) sed in illis Concilijs, prohibitæ sunt *Usuræ*; ergo etiam jure civili.

438. Min. constat ex Concilio Nicæno c. 17. quod refertur c. *quoniam* 2. *dist.* 47. ibi: quoniam multi sub regula constituti avaritiam, & turpia lucra sectantur; oblitique divinæ Scripturæ, dicentis (qui pecuniam suam non dedit ad usuram) mutuam dantes centesimas exigunt, justè censuit sancta, & magna Synodus, ut, *si quis inventus fuerit, post hanc definitionem usuras accipiens*, aut ex adinventione aliqua, vel quolibet modo negotium transigens, aut hemiola, id est, fescupla exigens, vel aliquid tale proflus excogitans turpis lucri gratia, dejiciatur à Clero, & alienus existat à regula. Pro cujus expositione not. per *hemiola*, seu *fescupla* intelligi sesqui alterum usuratum genus in frugibus humidis, vel arentibus permissum lege Constantini, quæ nunc exstat in Codice Theodosiano, *lib. 2. tit. ult. de Usuris*, l. 1. Eodem pertinet, quod scribit B. Hieronymus in commentarijs in Ezechielem, *lib. 6. c. 18.* his verbis: solent in agris frumenti, & milii, vini, & olei, cæterarumque specierum usuræ exiggi, sive ut appellat sermo divinus *superabundantiæ*: verbi gratia, ut Hyemis tempore demus decem modios, & in messè recipiamus quindecim; hoc est, amplius partem mediam. Quamobrem hoc canone, quo Patres illi omnes pecuniarias usuras Clericis interdiciunt, voluerunt etiam fescuplam frugum expressè iisdem interdicerè. Postea verò in alijs Concilijs, & à Romanis Pontificibus genus omne usurarum tanquam juri naturali, ac Divino contrarium, tam Clericis, quam Laicis suis interdictum; quemadmodum apparet in Decretalibus, *tit. de Usuris*.

439. Potissima difficultas, quæ hic movetur ab Haunoldo *cit. num.* 325. est, an quæstio juris in dubio, *an hic contractus sit usurarius*? sit mixti fori? atque adeò etiam à Judice Laico definiti possit? Ne-

gativam sequitur Marta p. 2. *de Jurisdic. c. 7. num.* 11. & Julius Clarus, §. *fin.* q. 37. n. 2. quia cùm sit periculum gravis peccati, si contractus approbetur tanquam non usurarius, qui revera ex principijs Sacræ Theologiæ usurarius est, videtur cognitio de hac juris quæstione non posse pertinere ad forum Judicum secularium; qui plerumque procedunt solùm ex præsumptionibus, & dispositione legum, quæ respiciunt magis forum fori, quam forum poli; quod tamen in hac materia præcæteris considerandum est, cùm ipse Imperator, ut retulimus *num.* 437. se remittat ad constitutiones Conciliares Ecclesiæ, cujus proprium est judicare de his, quæ vi legum à se conditarum jure valida, vel irrita sint. Affirmativam tamen sequitur Haunoldus, pro sua opinione referens Guazzenum *defens.* 11. c. 12. Covarruviam Variarum *resol. l. 3. c. 3.* & Farinacium, &c. Sed hoc videtur accipiendum de quæstione, quanti æstimari justè possit periculum lucri cessantis, vel emergentis damni in certis circumstantiis? ratione cujus aliquid licitè ultra sortem exiggi potest.

§. IX.

De Præventione.

440. Quid sit *præventio* in causis mixti fori? diximus *num.* 396. in fine; quæstio nunc est. i. an Actor possit inter Judices variare? pro quo responsio est negativa. i. ex L. *ubi* 30. *de Judicijs*, ibi: *ubi acceptum est semel judicium, ibi & finem accipere debet*; deinde, ex Authent. *qui semel*, C. quomodo aut quando Judex sententiam proferre debet; ibi: *qui semel actionem proponit, sive conventionem judicariam, sive precibus Principi oblatam, Judicique insinuatam, & per eum Adversario cognitam, necesse habet usque ad finem litem exercere*. An autem, & qualiter Actor possit facere, citari Reum ad utrumque Judicem; colligi potest ex *dict. à n.* 398.

441. Quæstio altera est; quò actu inducatur præventio? In hac quæstione Bartolus *L. penult. ff. de Judicijs existimatur*, eam induci litis contestatione, quòd dicta lex videatur hoc supponere; communior ta-

men tradit, quòd citatione Rei; nam per hoc definit esse res integra, & firmatur jurisdictio Judicis delegati sic, ut non desinat etiam morte delegantis, ut diximus *lib. 1. tit. 29.* ubi etiam diximus, non sufficere solum mandatum citationis, nec alia iudicii preparatoria, seclusà citatione. Not. autem nos loqui de citatione verbalis; pro qua requiritur, ut pervenerit ad notitiam citandi, vel per ejus malitiam impedita sit, ne in ejus notitiam deveniret, de quo V. dicta à *num. 186. & 329.* Not. 2. ubi proceditur vià accusationis, citationem debere fieri ad instantiam Accusatoris; si per denuntiationem, ad mandatum Judicis; sic Bartolus *in L. 13. C. Judic.*

442. Quæstio 3. est, an in Ordine ad hoc sufficiat una & simplex citatio? de hoc agitur *c. proposuisti. 19. h. t.* ubi dicitur, quòd qui à Judice suo ad instantiam Adversarij legitime citatus, & ita in causa illa prævenerit, non possit mutando forum, per translationem domicilij, prius illud iudicium declinare; si enim per citationem etiam unicam, & simplicem iudicium jam est semel captum; consequenter per dictam *L. Ubi, 30 ff. de Judic.* (relatum *num. 440.*) ibi finem debet accipere; licet autem dictum *c. 19.* loquatur solum de eo, qui ratione domicilij aut beneficij residentiam postulantis, ideòque absolutè, subditus est; tamen idem quoque dicendum de eo, qui subditus est secundum quid, videlicet ratione debiti, aut contractus, quòd per citationem prævenerit effugere non possit Judicis potestatem, quo minus contra illum procedi possit tanquam contumacem, nisi se sistat, & respondeat.

443. Quoniam verò quandòque fieri possit, quòd prævenerit per citationem verbalem occurrant cum reali, distinguendum est, an fiant quasi simul, an una prius altera? nam in primo casu, prævaleret realis, tanquam potentior; quòd etiam dicendum, si verbalem tempore præcederet; si autem verbalis præcederet realem, communior Doctorum opinio est, quòd tunc prævaleret verbalis reali; cum nullo jure illi, si tempore prior sit, adimatur vis inducendi prævenerit, esto subsequatur realis, mandato alterius Judicis. Hinc si Reus citatus verbaliter ab uno Judice,

post hoc etiam citetur realiter ab altero, indicto v. g. arresto, non teneretur parere secundo; & sistens se primo, non curato tunc arresto, nihil ageret contra jus secundi, utpote prævenerit à primo Judice competente; quòd maximè procedit, si delictum ratione personæ exemptæ à foro secundi Judicis, non subesset ejus cognitioni, prout res se habet in causis Scholasticum, de quibus in Authent. *Habità, C.* ne filius pro Patre.

444. Quæstio 4. est, quis sit effectus prævenerit? Resp. quòd principalis ejus effectus sit consolidatio jurisdictiois pro tali causa in Iudice prævenerit, ita ut nullus alius Iudex, quantumvis antecederet ad prævenerit competens fuisset, in negotio prævenerit se ingerere possit, *arg. L. 7. ff. de Judicij,* ibi: *si quis, postquam in jus vocatus est, miles, vel aliter caperit, in ea causa jus revocandi forum non habebit, quasi prævenerit.* Et hoc etiam statuitur in *c. Proposuisti. 19. h. t. quod retulimus num. 442.* Nam juxta hanc constitutionem legitime citatus, tenetur coram Iudice citante causam prosequi, non obstante; quòd post citationem etiam mutaverit forum; ergo etiam non obstante, quòd post citationem ab uno Iudice aliis competentium, citetur; sic enim est ab illo legitime prævenerit. Ex hoc fit, quòd Iudex, qui alterum prævenerit, prævenerit etiam inhibitione pœnali possit prohibere, si vellet se ingerere; quòd tamen intellige, si ambo sint sub eodem Principe, ne cateròquin talis inhibitio contemni possit, nullo valente illum compellere.

445. Præter dicta not. 1. quando plures sunt Rei in eodem delicto, prævenerit probabilius induci ab eo, qui unum eorum citavit prius; ne scilicet dividatur continentia causarum, quòd jura fieri prohibent; quòd tamen accipe, nisi complex aliunde etiam in delictis sit exemptus à foro talis Judicis, qualiter contingeret in delicto Clerici cum Laico; nam Clericus etiam criminofus exemptus est à foro Laicorum *ex dict. supr.* Unde, si Iudex Ecclesiasticus citatione Clerici prævenerit Iudicem Laicum, iste etiam foret prævenerit quoad complicem Laicum; non e contra.

Not.

446. Not. 2. Si Iudex præventus nihilominus procederet, utriusque Iudicis processum per se loquendo valiturum, si sententiæ illorum non forent contrariæ, nec pars præventa opponeret exceptionem præventionis; nam Iudex præventus verè est competens, quamvis exceptione præventionis declinari possit; non tamen exceptione incompetentiæ; unde, si ei exceptio præventionis non opponatur, jure suo procedet. Debet autem Iudex præveniens in ejusmodi casu procedere juxta stylum suæ Curia, ac si non esset ullus alius Iudex competens, & alterius Curia.

447. Not. 3. in casu, quo Reus Iudici per alium prævento in casum opponeret exceptionem præventionis ab alio factæ, Iudice prævento non attendente illam exceptionem, Reum posse, vel recurrere ad Iudicem prævenientem, ut sui vexationem inhibeat Iudici prævento; vel si hoc non juvaret, ad Superiorem, si idem sit utriusquè Superior; vel demum (si non essent sub eodem Principe) Reo manere liberum, comparere coram alterutro, quo maluerit.

448. Quæstio 5. Est circa pœnas, an, postquam Reus à Iudice præveniente est punitus, etiam Iudex præventus cognita inde causâ possit eundem rursus punire? hic casus frequens est in criminibus mixti fori, ubi Iudices Laici, non obstante pœna per Iudicem Ecclesiasticum, qui secularem prævenit, Reo inflicta, eundem perinde puniunt, ac si ab illo punitus non esset, plerumque majori aviditate pecuniæ, quam ut metu pœnæ delictis cautela, vel terror imponatur; id, quod etiam quandoque fit à Curatis, quoad adulteros, fornicarios, &c. Ante resolutionem not. quæstionem procedere solum de casu, quo delictum à primo Iudice, qui prævenit, non est sufficienter punitum, pœnâ nimirum infra meritum delicti?

449. Et ad hoc satis communis opinio affirmat, quando delinquens delicto mixti fori à Iudice præveniente non fuit sufficienter punitus, posse illum ab altero Iudice rursus causâ cognita puniri eo usquè, ut pœna censeatur commensurata delicto; non tamen ultra. Ratio primi est; quia sicut delicta non debent simpliciter manere impunita, ne delictorum im-

punitate laxetur frenum liberè delinquendi, quod est magnum omnino malum in qualibet Republica, cujus est pro tranquillitate publica custodire justitiam legalem; sic nec debent manere impunita *sufficienter*, ne levitas, & indulgentia pœnæ non curatæ careat effectu, qui est metu condignæ punitionis, non tantum coercere lapsos; sed etiam alios; ut inde absterreantur. Ratio secundi est, quia punire delictum ultra meritum est contra justitiam vindicativam; & valde probabiliter Iudex puniens ultra condignum lædit etiam justitiam communitativam; cum quilibet jus strictum habeat, ne puniatur innocens; adeoque nec in eo, in quo non est nocens, quod tamen contingeret, si ultra meritum delicti puniretur; excessui enim illi nihil responderet ex delicto. V. Covarruvias Var. resol. tom. 2. l. 2. c. 10. num. 6.

Advertendum autem, alias esse pœnas *legales*, nimirum ab ipsa lege, vel jure certis criminibus decretas; alias autem *arbitrarias*, hoc est, Iudicis arbitrio relictas. Hinc not. 1. si Iudex Ecclesiasticus Reum punivit pœnâ spirituali, & à lege seculari decreta est pœna corporalis delicto, Iudicem secularem posse delinquentem omnino coercere illâ pœnâ legali, id, quod in dato casu locum habet in omnibus delictis mixti fori, ut tradit Covarruvias cit. Scaccia *inc. Felicis*, 5. de pœnis, in 6. Nam postquam Bonifacius VIII. cit. c. Felicis statuisset varias Spirituales pœnas in diversos delinquentes, subiungit: *per hoc quoque secularibus potestatibus non adimimus facultatem, utendi legibus contra tales, quas adversus Sacrilegos Catholicos Principes ediderunt.* Nam ex hoc inferunt Doctores communiter, accusatum, & judicatum de aliquo ex criminibus mixti fori (quale constat esse Sacrilegium, de quo hic juxta c. cum sit generale, de foro compet.) in iudicio Ecclesiastico, posse iterum in seculari accusari, & puniri, & è converso, idem probat text. in L. placet, vers. si quis, C. de Sacrosanct. Eccles. Abb. num. 4. Felin. num. 13. in c. de his, de accusat.

Hoc non obstante, contrariam sententiam sequi videtur Barbosa in cit. c. 5. num. 37. dicens, semel in iudicio Ecclesiastico accusatum de crimine mixti fori, & pœ-

450.

451.

& pœnâ ordinariâ judicatum, non posse amplius in seculari judicio conveniri, & è converso; & hoc tradi à Glossa V. *audivimus*, dum resolvit, in hoc textu jus speciale constitui; sic planè significans contrarium fore secundum regulas juris, quàm sequuntur Domin. & Franch. hie num. 3. *Hoftiens.* & Joan. Andr. in c. 1. & fin. de *Offic. Ordin.* & complures alij. Ad rationem in contrarium ex *dict.* c. 5. *respondet*, non ob stare illius textum; sed per locum à speciali potius probari contrarium; nam; si secundum juris regulas, accusatus in foro Ecclesiastico, poterat iterum puniri in seculari, necessarium non erat, ut Summus Pontifex protestaretur, *non esse suæ intentionis per pœnas fori Ecclesiastici adimere pœnas fori secularis*; cum igitur necessarium esse duxerit *id exprimere*, aptè sentit, secundum juris regulas. Contrarium fore dicendum; & ita intelligit gloss. V. *audivimus*, cit. & Soc. non improbabiler dici, affirmat Haunoldus *tom. 6. de Justit. tract. 1. n. 123. in fine.* Cæterum utraque sententia videtur conciliari posse, dicendo affirmativam procedere solum in casu, quo per unum Judicem delinquens nondum punitus est sufficienter; negativam, si sufficienter, juxta moderationem in seqq.

452. Hinc etsi Judex Ecclesiasticus delinquentem puniverit pœnâ legali, quæ delicto jure Canonico statuta est; (quæ merè Spiritualis, aut Medicinalis quoad animam est) poterit Judex secularis eidem etiam infligere pœnam legalem, quæ tali delicto statuta est jure seculari; excipe, nisi pœna legalis unius fori, extinguat ulteriorem pœnam utriusque, qualis est pœna mortis, juxta plures leges, & statuta municipalia. Ratio primi est; quia, cum delictum fori mixti lædat utriusque fori justitiam legalem; ubi à quolibet eorum statuta est pœna legalis, inflictâ pœnâ, statuta lege unius fori, etsi hæc sit sufficienter relatè ad tale forum, ut à Judice talis fori non amplius justè puniri possit; non est tamen sufficienter relatè ad forum alterum, in quo pariter statuta est eidem delicto pœna legalis.

453. Ex hoc deducitur, ubi in foro Ecclesiastico jure definita est pœna Spiritua-

lis, præsertim medicinalis, cujusmodi sunt censure! stando in sententia affirmantium, posse Judicem secularem progredi ad puniendum eundem delinquentem pœna corporali, si quæ illi delicto definita sit lege seculari; sic Scaccia *cit. in c. 5. de Pœnis*, in 6. quamvis oppositum sentiant negantes, de quibus à n. 451. nisi delictum tale sit, quod sufficienter puniri non possit à foro Sacro, seu Ecclesiastico. Et ideo probabiliter affirmantes limitant communem doctrinam, ut procedat solum in duobus casibus. 1. quando pœna legalis in foro Ecclesiastico est solum medicinalis, quæ potius pertinet ad salutem animæ, quàm corporis afflictionem; 2. quando delicto est imposita pœna sanguinis; hanc enim non potest infligere Judex Ecclesiasticus.

Si autem contingat, delinquenti etiam in foro Ecclesiastico constitutam esse pœnam corporis afflictivam, quæ spectato foro Ecclesiastico, non autem civili, est sufficiens, dubitari potest, an delinquentem jam punitum prædictâ pœnâ, denuò etiam Judex secularis punire possit pœnâ, jure seculari definitâ? ad hoc meritò respondet negativè Haunold *tom. 6. de jure, & Just. tr. 1. n. 124.* rationem dat, quia non est conveniens, ut Judex Ecclesiasticus in taxanda pœna perinde astringatur legi civili, sicut Judex secularis astringitur, cujus sententia esset omnino nulla, si non puniret pœnâ à jure ipsi præscriptâ.

Potissima difficultas est circa pœnas arbitrarias; nam in his amor avaritiæ, & luctu cupiditas, aut etiam privati affectus immoderatio frequenter excedit. Ex hoc enim fit, quòd in pœnis Reo decernendis Judices perquam graviter delinquant. 1. si Reos æqualium scelerum, inæqualiter puniant; v. g. plebem, cum rigore, publicè, &c. civem, sed amicum, cognatum, &c. aut nihil, aut tacitè, esto illorum delicta notoria sint, aut communiter magis scandalosa. 2. quòd non curent finem pœnæ, qui est, illius coërcitione frænare delinquentes, & curare, ne fiant lapsus recidivi; sed contenti sint, modò delinquens deponat pœnam pecuniariam, sive sequatur emendatio; sive delicta repetantur; ex quo quandoque fit, (ut sæpius lucro suo deterviant, quòd impunè per-

permittantur repetita scelera, nulla sequatur correctio, aut morum emendatio, ne scilicet rariori lapsu rarior poena illis obveniat, & minuat punientium lucrum. Unde, sicut Judex, qui Reum de se dignum furcâ, condemnat ex odio, indubiè peccat; cum ejus potestas vindicativa non extendat se ad puniendum ex odio; sic indubiè peccat Judex, qui delinquentem de se dignum eâ poenâ punit ex aviditate lucri, ob rationem eandem.

456. Quæstio igitur est, an delinquens censetur sufficienter punitus poenâ arbitrariâ, inflictâ illi quacunque? Resp. communem esse doctrinam, quæ affirmat, ut tradit Haunoldus *cit. num. 125.* cum Scaccia *cit. num. 91.* excepto duplici casu. 1. si constaret, Judicem fordibus (nimirum per munera, vel data, vel promissa, corruptum) notabiliter poenam leviolem inflixisse delinquenti, quàm consideratis omnibus circumstantijs delicti gravitas exigit; 2. si poena notabiliter levior, quàm quæ tali delicto taxata est, ex usu saltem, & consuetudine legitima, ex ignorantia, vel lata culpa Judicis, inflicta esset. Tali enim casu (quia manifestus esset dolus, aut negligentia Judicis in administratione sui muneris, quo graviter nocetur bono Reipublicæ, tam per defectum, quàm excessum poenæ) jure suppleret Superior non modò augendo poenam, in eo, quo notabiliter defecit à commensuratione cum delicto, imò & plectendotalem Judicem; sed etiam in illo, quo excessit adurgendo ejusmodi Judicem, præsertim vicio avaritiæ, ac lucri fordium, ad iniquè accepti restitutionem; cum id exigat justitia commutativa jure naturali, & divino.

ARTICULUS VII.

De reliquis ad hunc titulum pertinentibus.

457. Cùm à n. 397. egerimus de nonnullis criminibus in specie, quæ saltem in aliquibus quæstionibus, resolvimus esse mixti fori, notandum, iisdem annumerari. 1. *Sacrilegium*; cum de illo puniendo non tantum agatur in jure canonico locis variis; sed etiam civili, præsertim *l. 10.*

Tom. II.

*C. de Episc. & Cleric. & Novella 123. c. 21. §. 1. Secundò sortilegium, ex Cod. in tit. de Maledicis, Mathematicis, & aliis similibus: ac jure canonico l. 5. tit. 21. & causâ 26. q. 5. c. 10. Tertio crimen falsi, ex c. 7. de crimine falsi; & ad L. Corneliam de crimine falsi, tam in ff. quàm Cod. Quarto concubinarum, de qua c. Nemo 32. q. 4. & in jure civili, Novellâ 14. quæ est de lenocinio, §. 1. Quintò polygamiâ, quod tamen intellige, si fiat ex libidine; si enim propter eam polygamus sit suspectus de hæresi, pertinet ad solum Judicem Ecclesiasticum; de quo V. dicta *l. 5. tit. 7. de hæreticis.* Sextò, si offendantur Ecclesiæ, de quo *lib. 5. tit. 17. de Raptoribus, incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum.* Septimò, *Assassinium*, de quo ex professio infra *tit. 49. de Immunitate Ecclesiarum &c.**

Hac occasione, cum crimen Concubi- 458. natus numeretur inter delicta fori mixti, quæstio moveri posset, an etiam hoc dicendum sit de concubinato Clericorum cum mulieribus Laicis, sic, ut Judex Laicus præveniens Ecclesiasticum, non tantum mulierem Laicam, sed ipsum quoque concubinarium Clericum, ratione talis delicti judicare, ac punire possit? Sed ad hanc quæstionem ex dictis constat Clericos à jurisdictione fori secularis etiam in delictis omnino exemptos esse, de quo e- gimus à n. 137. nec ejusmodi Judices juri suo solito jam consuetudinis, & praxis refugio; cum enim potius sit corruptela, quàm usus & praxis rationalis, prout constat tot sacris canonibus, imò & Principum secularium constitutionibus, de quibus egius loco supr. cit. & non consensione liberâ, sed vi, & illicitis plerumquè compulsionibus innitatur, nequit vim ullam habere adversus tot summorum Pontificum, ac Principum constitutiones; præsertim, cum etiam in Trid. sess. 25. de reform. c. 14. ubi, cum ageret de puniendis Concubinariis Clericis, subjungit: *supra dictorum omnium cognitio non ad Archidiaconos, nec Decanos, aut alios inferiores, sed ad Episcopos ipsos pertineat*: qui sine strepitu & figura judicii, & solâ facti veritate inspecta procedere possint.

R

Præ-